

עבודת יו"ט פסח, להשריש בלבנו ובבנינו, להשליך את דאגותינו וטרדתינו תמיד על הקב"ה בלבד!!!

« באיזה זכות נגאלו אבותינו ממצרים?? »

בהגדה של פסח אנו אומרים "וַיִּצְעַק אֶל ה' אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ (דברים כו, ז), כמה שנאמר וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֹּאנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה (שמות ב, כג). וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קִלְנוּ (דברים שם), כמה שנאמר וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב (שמות שם)", ע"כ. הרי מבואר דגאולת מצרים באה ע"י תפילתם של ישראל.

וכך מבואר בחז"ל ב**ילקוט** (תהילים רמז תתס"ה), "א"ר אלעזר אין ישראל נגאלין אלא מתוך ה' דברים, מתוך צרה, מתוך תפילה, מתוך זכות אבות, מתוך תשובה, מתוך הקץ וכו'. מתוך תפילה מנין שנאמר (תהילים קו, מד) בְּשִׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם וּגו'. וכן אתה מוצא כשנגאלו ישראל ממצרים מתוך חמשה דברים נגאלו, מתוך צרה, וַיֹּאנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה (שמות ב, כג), מתוך תשובה, וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם (שם), מתוך זכות אבות, וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת בְּרִיתוֹ (שם כד), מתוך רחמים, וַיִּרְא אֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שם כה) וכו", עכ"ל. וכעין זה איתא בירושלמי תענית (פ"א ה"א), (עפ"י גירסת הקרבן העדה). וכן הוא במדרש רבה פר' תצוה (לה, ד) וז"ל: "אבותיכם כשנשתעבדו במצרים לא בתפילה פדיתו אותם, שנאמר (שמות ב, כג) ויאנחו בני ישראל מן העבודה וזעקו", ע"כ.

ומה שהוצרכו לכת התפילה ובלעדיה לא היו נגאלים, כתב הרמב"ן עה"פ (שם כה) וַיִּרְא אֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹקִים, וז"ל: "כי בתחילה היה מסתיר פניו מהם וכו', ועתה שמע אלוקים נאקתם וראה אותם, לומר שלא הסתיר פניו עוד מהם וידע מכאובם וכו'. והאריך הכתוב להזכיר טענות רבות בגאולתם, וישמע אלוקים נאקתם, ויזכור אלוקים את בריתו, וירא אלוקים, וידע אלוקים וכו', כי אע"פ שנשלם הזמן שנגזר עליהם, לא היו ראויים להגאל כמו שמפורש ביחזקאל (יחזקאל כ, ח), אלא מפני הצעקה קבל תפילתם ברחמיו", עכ"ל.

ויטירה מזו כתב הרמב"ן פר' בא (יב, מב), וז"ל: "ומן הידוע שהיו ישראל במצרים רעים וחטאים מאד, ובטלו גם המילה, דכתיב וַיִּמְרוּ בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמַע אֵלַי אִישׁ אֶת שְׁקוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת גְּלוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזְבוּ וְאָמַר לְשֹׁפֵךְ חַמְתֵּי עֲלֵיהֶם לְכָלֹת אִפִּי בָהֶם בְּתוֹךְ אֲרָץ מִצְרַיִם (יחזקאל כ, ח). ועל כן ארך גלותם שלשים שנה, והיה ראוי שיתארך יותר, אלא שצעקו והרבו תפלה."

"וזה טעם וַיֹּאנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ, וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם וּגו', וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם, וַתַּעַל הַנֶּה צַעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֵה אֵלַי (שם ג, ח-ט), וכתיב (דברים כו, ז), וַיִּצְעַק אֶל ה' אֱלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קִלְנוּ וַיִּרְא אֶת עֵינֵינוּ וְאֶת עֲמִלְנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ, כי לא היו ראויים להגאל מפני הקץ שבא, אלא שקבל צעקתם ונאקתם מפני הצער הגדול שהיו בו", עכ"ל.

הרי מבואר בדבריו שבאמת הגיע עת קצם להיגאל, וכמפורש בחז"ל הנ"ל מתוך הקץ, ועם כל זאת לא היו נגאלים לולי תפילתם, כי לא היו ראויים לגאולה, ורק משום שהתפללו לאביהם שבשמים שמע תפילתם נאקתם וצעקתם, וריחם עליהם והוציאם.

« מה היתה מיוחדת בתפילתם של דור מצרים?? »

אמנם מדברי הראשונים למדנו, שהיה כאן דבר מיוחד בתפילתם. הדנה כתיב תחילה וַיֹּאנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ, ושוב כתיב וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל הָאֱלֹקִים מִן הָעֲבֹדָה, וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם, ובביאור מש"כ מן העבודה כתב רבינו בחיי (פסוק כג) וז"ל: "וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל הָאֱלֹקִים מִן הָעֲבֹדָה, ללמדך שאין תפילתו של אדם שלימה כאותה שהוא מתפלל מתוך הצרה והדוחק, שהיא יותר מקובלת והיא העולה לפניו יתברך. וכן תמצא ביונה הנביא ע"ה, שביאר הענין הזה הוא שאמר (יונה ב, ח), בְּהִתְעַטֵּף עָלַי נִפְשִׁי אֶת ה' זָכַרְתִּי וַתִּבּוֹא אֵלַיךְ תְּפִלָּתִי אֶל הַיָּם קָדְשֶׁךָ. הבטיח הנביא שהתפילה שהיא מתוך הצער ועטיפת הנפש היא הנכנסת לפניו אל היכל קדשו יתברך", עכ"ל.

והנה, יש לבאר מה הוא הענין זה של תפילה מתוך צרה וענין תפילה שלימה.

בגמ' (ר"ה דף יח.) אי' בזה"ל: "היה רבי מאיר אומר, שנים שעלו למטה וחוליון שוה, וכן שנים שעלו לגדרום לידון ודינן שוה, זה ירד וזה לא ירד זה ניצל וזה לא ניצל, מפני מה וכו' זה התפלל ונענה וזה התפלל ולא נענה, מפני מה זה נענה וזה לא נענה, זה התפלל תפלה שלימה נענה, וזה לא התפלל תפלה שלימה לא נענה", עכ"ל הגמ'. ופירש"י: "תפלה שלימה נתכוון", ע"כ. ולכאורה יפלא מאד, הלא בחולה הנוטה למות עסקינן, ואיך יתכן שיתפלל 'שלא בכוונה'.

בפרשתן אי' בזה"ל: "וּפְרַעְהָ הַקָּרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וַהֲנֵה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעְקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' (שמות יד, ט), ומהו ופרעה הקריב, אלא שהקריב את ישראל לתשובה שעשו. א"ר ברכיה, יפה היתה הקרבת פרעה לישראל ממאה צומות ותפילות, למה, שכיון שרדפו אחריהם וראו אותן, נתייראו מאד ותלו עיניהם למרום, ועשו תשובה והתפללו, שנאמר וַיִּצְעְקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' וכו'. באותה שעה היו עומדים ולא היו יודעים מה לעשות וכו', כיון שראו ישראל שהיו מוקפין מג' רוחות, הים סוגר והשונא רודף והחיות מן המדבר, תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו להקב"ה וכו'. ולמה עשה הקב"ה להם כך, אלא שהיה הקב"ה מתאוה לתפילתן."

והמדרש ממשיך ואומר: "אמר רבי יהושע בן לוי, למה הדבר דומה, למלך שהיה בא בדרך, והיתה בת מלכים צועקת לו, בבקשה ממך הצילני מיד הלסטים, שמע המלך והצילה. לאחר ימים ביקש לישא אותה לאשה, היה מתאוה שתדבר עמו ולא היתה רוצה, מה עשה המלך גירה בה הלסטים כדי שתצעוק וישמע המלך, כיון שבאו עליה הלסטים התחילה צועקת למלך, אמר לה המלך לכך הייתי מתאוה לשמוע קולך. כך ישראל כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם התחילו צועקים ותולין עיניהם להקב"ה, שנאמר וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם וּגו' (שמות ב, כג), התחיל הקב"ה מוציאן משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. והיה הקב"ה מבקש לשמוע את קולם פעם אחרת ולא היו רוצין, מה עשה, גירה לפרעה לרדוף אחריהם, שנאמר וּפְרַעְהָ הַקָּרִיב, מיד וַיִּצְעְקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה', באותה שעה אמר הקדוש ברוך

הוא לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם, שנאמר יִנְתִּי בְּחִגְי הַסֶּלַע (שיר השירים ב, ד), 'השמיעני קול' אינו אומר, אלא הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלְךָ (שם), אותו הקול שכבר שמעתי במצרים, לכך כתיב הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלְךָ וכו', עכ"ל המדרש.

ודברי המדרש מופלאים המה, כי הלא כלל ישראל היו במעלה נפלאה, וראו בעיניהם את היד הגדולה וכל האותות והמופתים, שהוציאם הקב"ה ממצרים, וכי לא רצו כלל ישראל לדבר אל הקב"ה במצב מרומם כזה, עד שהמדרש מתבטא בלשון 'שהקב"ה רצה לשמוע את קולם ולא היו רוצים'.

ולהבין דברי המדרש נקדים את דברי האור החיים הק', שכתב לפרש בפסוק וַיִּאָּנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ, וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹקִים מִן הָעֲבֹדָה (שמות ב, ג), שמה שאמר הכתוב 'ויזעקו', אין הכוונה שזעקו להקב"ה והתפללו, אלא צעקו מן הצער, כאדם הצועק מכאבו, ואח"כ אמר 'ותעל שועתם', כי מתוך הצער הזה התפללו להקב"ה, וכתב וז"ל: "על דרך אומרו מן המצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה (תהלים קיח, ה), כי אחת מהתפילות המתקבלות היא תפילה שמתוך צרה, וכן הוא אומר קראתי מצרה לי אל ה' ויענני (יונה ב, ג), והוא אומרו 'ותעל שועתם וגו' מן העבודה', פירוש, לצד שהיתה מצרת העבודה", עכ"ל.

ולפי"ז נבין את כוונת המדרש, כי הנה זה ברור שבני ישראל התפללו אל הקב"ה גם באלו הימים שלאחר יציאת מצרים, ולא יעלה על הדעת לומר שלא רצו להתפלל, אלא שהתפילה היתה באופן ומהלך אחר, ולא באופן כזה של 'תלו עיניהם לאביהם שבשמים' וצעקו להקב"ה, כי התפילה הזאת שהיא מתוך הצער והצרה היא תפילה אחרת לגמרי, וזה היה במצרים כשהיו תחת שיעבודו של פרעה העריץ והרשע, וראו שגם אחרי שהמלך מת אין שום שיפור במצב אלא אדרבה הצרות מתגברות, ואז 'ויזעקו בני ישראל אל ה'" מעומק הלב, ולתפילה כזו הקב"ה מתאוה, תפילה של מן המצר קראתי י-ה.

וזה לא היה בבני ישראל כשיצאו ממצרים, שכבר יצאו מן עומק הצרה, ובאו למצב של מנוחה, ולא היתה תפילתם באופן כזה. וזה הכוונה במה שאמרו במדרש שרצה הקב"ה לשמוע את קולם כמו ששמעם בהיותם בארץ מצרים, ולכן גירה בהם את פרעה, ובזה סיבב שכלל ישראל ישובו להתפלל אל הקב"ה בכוונה האמיתית והעמוקה של תקוה ודביקות בהקב"ה.

ויש ללמוד מכאן יסוד גדול, שכל זמן שהאדם סומך גם על כוחו, אינו נענה בתפילתו, ורק בזמן שמכיר שאין שום תקווה אלא אך רק מהקב"ה, הקב"ה עוזר ומושיע, שהרי כך מבואר במדרש שכדי שעם ישראל יענו בתפילתן, היה צריך שייכנסו למצוקה גדולה שלא היה להם שום אפשרות עפי"ז דרך הטבע להינצל, ועי"ז הכירו מעומק הלב, ותפילתם התקבלה.

« העיקר בתפלה הוא הכניעה לבורא עולם! »

כי באמת כל עיקר ענין התפילה הוא כן, כי הלא הקב"ה יודע כל צרכינו יותר ממה שאנו יודעים, ולמה צריך להתפלל לפניו ולומר לפניו את צרכינו ובקשותינו, ובחובת הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג חשבון ה"ט) כתב וז"ל: "וראו לך אחי שתדע, כי כוונתנו בתפלה אינה כי אם כלות הנפש אל האלוקים וכניעתה לפניו, עם רוממותה לבוראה ושבחה והודאתה לשמו, והשלכת כל ייביה עליו", עכ"ל.

והיינו שאין העיקר להודיע לפניו הבקשות, כי הוא יודע הכל, רק עיקר התפילה הוא הכניעה לפניו והשלכת ייבינו עליו, שנדע שאין לנו כלום מבלעדי, והכל תלוי בו וממנו, ועי"ז זוכין לשפע וסייעתא

דשמיא ממנו ית"ש. וא"כ נמצא ששלימות דרגת התפילה הוא כשיש שלימות בענין זה של השלכת ייבינו עליו, וכלות הנפש אל האלוקים, ולכן תפילת עוברי דרכים והגולים לעיר מקלט מתקבלת יותר, כי תפילתם היא בשלימות ענין זה.

ובבית אלוקים להמבי"ט כתב (שער התפילה פ"ב) שבזה יתורץ דבר קשה בענין התפלה, כי במלך בשר ודם אם יבקשו ממנו דבר א' פעמים או שלש, יחר אפו על השואל, כי אם היה המלך רוצה לקבל בקשתו, היה מקבל בפעם הראשונה או השניה, וא"כ איך אנחנו מתפללים בכל יום ערב ובקר וצהרים אותה תפלה, ואע"פ שכמה מן הבקשות אין אנחנו נענים, ואנו חוזרים ומבקשים בכל יום.

ומבאר ע"פ דברי החובת הלבבות הנ"ל, שמכיון שעיקר כוונת וענין התפלה היא להכיר ולהודות כי אין בעולם מי שראוי להתפלל לפניו, רק לפניו ית"ש, שהוא אדון העולם, ואנו מזכירים בקשותינו לפניו, כדי שנכיר שאין מי שיכול לספק צרכינו ולהצילנו מכל צרותינו, כי אם הקב"ה ועליו אנו משליכים ייבנו, ובזכות האמונה בו הוא מקבל תפילותינו, לכן בודאי שאדרבה, כמה שהאדם מעמיק יותר ויותר בזה, וחוזר על הכרתו הזו, ומשריש בתוכו את האמיתות המציאות הזו, הרי זה משובח.

ולפי מה שנתבאר אפשר לבאר דברי הגמ' הנ"ל, כי בודאי שני החולים התפללו שניהם בכוונה רבה, אבל עדיין יתכנו הבדל גדול בין שני התפילות 'בכוונה', ישנה תפלה בכוונה בלבד, וישנה תפלה בכוונה עם שלימות הכניעה, וההרגשה שאין עוד שום עצה בעולם, רק אם הקב"ה יחוס ויחמול עליו ויושיעו, וזהו תפילה שלימה, ותפילה זו היא הנענית.

יש מי שהוא מתפלל הוא מתוך יאוש הלב, ואינו מאמין בתשועת ה', כי הוא חולה בחולי מסוכן, והוא מיאוש לגמרי, וממילא אין תפילתו בשלימות הכוונה הראויה. ויש מי שהוא מתפלל מעומק ליבו, ובטוח בה' ויודע שלא קצרה ידו מהושיע, ותולה עצמו בהקב"ה, ויודע ומאמין שהוא ית"ש יכול להוציא ברגע אחד מאפילה לאורה, ויכול להושיעו מיד, וממילא תפילתו היא בשלימות ובכוונה אמיתית, ולכן תפילתו מקובלת ומועלת וזוכה לרפואה.

וזה כוונת הגמ' במה שאמרו 'זה התפלל תפלה שלימה נענה', היינו באמונה אמיתית בכח התפילה ופעולתה, ולכן נענה ופעל בתפילתו, וזה 'לא התפלל תפלה שלימה לא נענה', שלא השליך כל תקוותו ומגמתו בכח התפילה, ולא מאמין בה כראוי, וממילא לא נענה.

לפי"ז מתבאר מש"כ הרבינו בחיי שאין תפילתו של אדם שלימה כמותה שהוא מתפלל מתוך הצרה והדחוק, הרי שהגדיר מעלת התפילה מתוך צרה שהיא 'תפילה שלימה'. כי כשהאדם הוא במצב שאין לו שום אפשרות להיוושע בדרך הטבע, הוא סומך רק על הקב"ה תפילה כזו היא שלימה, דזהו כל הענין של תפילה לבטוח ולסמוך על הקב"ה,

ולאו דוקא שהוא צריך להיות בצרה, אלא האם האדם מרגיש שרק הקב"ה עושה הכל וכל דבר שהוא צריך הוא מבקש ותולה עיניו לאבינו שבשמים ויודע שרק הקב"ה יכול לעזור לו, וממילא התפילה שלו הוא שלימה.

זהו העבודה של יו"ט פסח, להשריש בלבנו האמונה שרק הקב"ה עושה הכל, בלי רצון הקב"ה אי אפשר להשיג כולם, וממילא כשבן אדם מרגיש כך, אזי כשהוא מתפלל, הוא מתפלל באופן אחר לגמרי והוה תפילתו שלימה, ואז תפילתו מתקבלת.

"... והיינו שאין
העיקר להודיע לפניו
הבקשות, כי הוא
יודע הכל, רק עיקר
התפילה הוא
הכניעה לפניו
והשלכת ייבינו
עליו, שנדע שאין לנו
כלום מבלעדי, והכל
תלוי בו וממנו, ועי"ז
זוכין לשפע
וסייעתא דשמיא
ממנו ית"ש..."